

FRÁSÖGN

af fundi þingmannanefndar EFTA í Brussel 8.-9. febrúar 2023.

Af hálfu Íslandsdeildar þingmannanefnda EFTA og EES sóttu fundinn Ingibjörg Isaksen, formaður, Þorgerður Katrín Gunnarsdóttir, varaformaður, Bjarkey Olsen Gunnarsdóttir, Diljá Mist Einarsdóttir, Gísli Rafn Ólafsson, auk Gunnþóru Elínar Erlingsdóttur, ritara.

Þingmannanefnd EFTA hefur á undanförnum árum helgað fyrsta fund hvers starfsárs alþjóðlegum viðskiptamálum.

Fundurinn hófst með umfjöllun um viðbrögð Evrópusambandsins (ESB) við nýjum stuðningsaðgerðum við grænan iðnað í Bandaríkjunum (Inflation Reduction Act - IRA). Um er að ræða yfirgripsmikinn og margbrotinn löggjafarpakka með það að markmiði að draga úr verðbólgu. Græn orkuskipti og stuðningur við grænan iðnað eru þó undirliggjandi meginmarkmið löggjafarinnar. Um er að ræða tímamótalöggjöf þar sem slíkar áherslur á hreinorkuskipti og grænan iðnað hafa ekki áður þekkt í löggjöf þar í landi. Áhyggjur ESB snúa að gríðarlegu umfangi skattaívilnana sem ríki ESB telja sig ekki geta keppt við. Óttast er að þessar víðtæku skattívilnanir muni hvetja fyrirtæki á sviði grænnar iðnaðarframleiðslu til að flytja starfsemi sína frá ESB til Bandaríkjanna. Viðbrögð ESB við löggjöfinni hafa verið mótuð í stefnu sem ber heitið Iðnaðaráætlun græna sáttmálans (e. Green Deal Industrial Plan). Áætlunin þykir um margt jákvæð og lykilatriði er að finna jafnvægið milli þess að einfalda samkeppnisreglur og vernda um leið innri markað ESB.

Næst var fjallað um lagasetningu um aðgengi að mikilvægri hrávöru innan ESB (e. European Critical Raw Materials Act). Markmið tillögunnar er að tryggja framboð og aðgang að mikilvægum hrávörum innan ESB. ESB er nú mjög háð innflutningi á ýmsum mikilvægum hráefnum og er reglugerðinni ætlað að sporna gegn því að ríki ESB séu háð tilteknum birgjum. Áhersla verður lögð á að auka eigin framleiðslu mikilvægra hráefna og endurvinnslu slíkra efna og auka fjölbreytni í aðfangakeðjum.

Fram kom að EFTA fylgist grannt með viðskiptastefnu ESB og fríverslunarsamningagerð á vegum sambandsins. Þegar ESB semur um betri viðskiptakjör á erlendum mörkuðum en EFTA-ríkin njóta skerðist samkeppnisstaða fyrirtækja í EFTA-ríkjunum á viðkomandi mörkuðum gagnvart fyrirtækjum innan ESB. Því leggur EFTA áherslu á að tryggja nýja samninga eða uppfærslu eldri samninga eftir því sem ESB útvíkkar og dýpkar fríverslunarsamninga sína. Í umfjöllun um viðskiptastefnu ESB kom m.a. fram að ESB hefði staðið frammi fyrir ýmsum áskorunum. Lögð hefði verið áhersla á að undirbúa jarðvegin og styrkja viðeigandi löggjöf til að móta umgjörð um gerð nútímalegri fríverslunarsamninga. Markmiðið væri ekki einungis augin viðskipti heldur einnig betri viðskipti í samfélagslegu samhengi, líkt og augin áhersla á græn orkuskipti. Áhersla væri lögð á að nútímavæða þá fríverslunarsamninga sem fyrir væru auk þess að halda nýjum áherslum á lofti í yfirstandandi viðræðum.

Fjallað var um væntanlega heimsókn þingmannanefndar EFTA til Indlands sem fyrirhuguð er í apríl nk. Þingmannanefnd EFTA hefur stutt dyggilega við gerð fríverslunarsamninga samtakanna og hefur beitt sendinefndum og þingmannaheimsóknum til þess að kynna þá og afla stuðnings við gerð þeirra. Farið var yfir stöðu fríverslunarviðræðna EFTA við Indland sem hófust árið 2008 og var nærri lokið 2013 þegar kosningar á Indlandi settu strik í reikninginn. Viðræðurnar voru teknar upp 2017 og hafa lítið þokast áfram síðan. Breyting varð á þegar Indland lauk nýverið fríverslunarviðræðum við Kanada og Ástralíu. Í kjölfarið færðist líf í viðræðurnar, m.a. fyrir tilstilli þess að árið 2023 eru 75 ár síðan stjórnmálasamband komst á milli Indlands og Sviss. Indverjar standa að vissu leyti á

tímamótum þar sem stjórnvöld hafa þurft að horfast í augu við nýjan veruleika í alþjóðastjórnámálum og leitast markvisst eftir að lenda ekki í utanríkispólitískri einangrun vegna innrásar Rússa í Úkraínu. Því er nú fyrir hendi gluggi til að nýta þennan meðbyr og auka samstarf milli Indlands og EFTA-ríkjanna.

Í umfjöllun um alþjóðaviðskipti bar margt á góma og bar hæst umræðan um grænar áherslur. Farið var yfir ólíkar leiðir að því hvernig beita mætti viðskiptaráðstöfunum í baráttunni gegn loftslagsbreytingum. Meðal annars var rætt um tillögu ESB að reglugerð um upptöku á kolefnisjöfnunargjaldi við landamæri, (e. Carbon Border Adjustment Mechanism – CBAM). Þá kom til tals hvort ESB hygðist nýta hluta af gjaldinu til að aðstoða þróunarlönd við græn umskipti. Í kjölfarið var fjallað um stöðu lágtekjulanda í kjölfar COVID-19 sem hefði aukið enn á neyð þessara ríkja. Loks var rætt um samspil viðskipta og félagslegs réttlætis, lausn deilumála og mikilvægi þess að fæðuöryggi væri tryggt.

Nefndin fundaði með Ngozi Okonjo-Iweala, aðalframkvæmdastjóra WTO. Okonjo-Iweala sagði að viðskipti hefðu haft slæmt orð á sér undanfarin ár. Vinna þyrfti bug á þeirri mýtu að aukin viðskipti stuðluðu að fækkun starfa þegar raunin væri sú að auknum viðskiptum fylgdi aukin velsæld. Hún lagði áherslu á skjótan og áþreifanlegan árangur og sagði óboðlegt að það að komast að samkomulagi um viðskiptasamninga á vettvangi WTO tæki tugi ára. Hún sagði mikilvægt að styðja við lítil og meðalstór fyrirtæki (SMEs) og styrkja samkeppnisstöðu bænda í þróunarríkjum. Framtíðin fæli í sér grænar stafrænar lausnir sem ná þyrftu til allra ríkja. Hún sagði stöðu mála í Afríku vera áhyggjuefni. Afríka reiddi sig um of á innflutning matvæla og stæði aðeins fyrir 3% alþjóðlegra viðskipta í heiminum. Mikil tækifæri væru fyrir hendi í álfunni með tilliti til fríverslunarsamninga þar sem markaðurinn væri mjög stór og gæti laðað að sér erlenda fjárfestingu.